

ettiği ve Derbent'i fethettiği rivayet edilmektedir.

Cesareti ve daima muzaffer olması sebebiyle Bâhilî'nin bir velî olduğuna inanan Türkler onun kabrini itina ile korumuşlar, kuraklık yıllarında ve diğer sıkıntılı zamanlarında mânevî gücünden medet ummuşlardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), III, 489, 569; IV, 139, 155-159, 304-305; İbn Abdülber, *el-İstî'ab*, II, 418-419; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, III, 446; İbn Hacer, *el-İşâbe*, II, 398; Mahmûd Şîr Hattâb, "Abdurrahmân Zü'n-nûr b. Rebî'a el-Bâhilî", *MMİr*, XXIV (1974), s. 83-92; D. M. Dunlop, "Bâhilî", *EI*² (Fr.), I, 949; a.mlf., "Bâhilî", *UDMİ*, III, 1022-1023.

AHMET ÖNKAL

BÂHİLÎ, Ahmed b. Hâtım

(أحمد بن حاتم الباهلي)

Ebû Nasr Ahmed b. Hâtım el-Bâhilî
(ö. 231/846)

Basra dil mektebine mensup
Arap edebiyatı, dil
ve lugat âlimi.

Basralı olduğu bilinmekte, ancak hayatı hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır. Asmaî'nin kız kardeşinin oğlu olduğu söylenmekte ise de bu doğru değildir. Asmaî, Ebû Ubeyde ve Ebû Zeyd el-Ensârî'den ilim tahsil eden Bâhilî, hocası Asmaî'nin lugat, edebiyat, şiir ve nahve dair bütün eserlerini rivayet etmiş, ayrıca adı geçen diğer hocalarından da rivayette bulunmuştur. Rivayetine ve ilmine güvenilir bir kimse idi. Bu sebeple Asmaî, onun kendisi hakkında söyleyeceği her şeyin doğru olacağını kabul ederdi. Kuvvetli bir hafıza ve üstün bir zekâyı sahip olduğu için kendisine sorulan sorulara, arzedilen meselelere çok yönlü ve ikna edici cevaplar verirdi. İbrâhim el-Harbî ve Ebû'l-Abbasa'leb onun talebeleri ve râvileri arasında yer almışlardır. Önce Bağdat'ta, bir

süre de İsfahan'da ikamet ettikten sonra tekrar Bağdat'a döndü. Yetmiş küsur yaşlarında burada vefat etti.

Eserleri. Bâhilî kendisinden önceki müelliflerin geleneğine uyarak ağaç, nebat, deve, hurma, süt, at vb. konularda müstakil eserler yazdı. Özellikle, çekirgeler hakkında ilk defa kitap yazanın o olduğu sanılmaktadır. Başlıca eserleri şunlardır: 1. *Kitâbü'l-İstikâk*. *Kitâbü İstikâki'l-esmâ* adıyla da anılmakta olup onun zamanımıza kadar gelebilmiş yegâne kitabıdır. 293 varak hacmindeki eserin bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (Esad Efendi, nr. 2357). 2. *Kitâbü Ebyât'l-me'ânî*. Ebû Ali el-Kâfî'nin Endülü's'e getirttiği ve *el-Le'âlî*'sinde *Kitâbü'l-Me'ânî* diye söz ettiği (Sezgin, II, 59, 67) bir eserdir. Bu ikisinden başka *Kitâbü's-Şecer ve'n-nebat*, *Kitâbü'l-Libe*² ve *l-leben*, *Kitâbü'l-İbâl*, *Kitâbü'z-Zer*² ve *n-nahl*, *Kitâbü'l-Hayl*, *Kitâbü't-Ṭayr*, *Kitâbü Mâ yelhanû fihi'l-âmm*e ve *Kitâbü'l-Cerâd* adlı eserleri kaynaklarda zikredilmektedir. Ayrıca Ziriklî (*el-A'lam*, I, 109) Bâhilî'nin kitapları arasında matbu bir *Şerhu Divânî Zî'r-rumme*'den söz etmektedir ki bu eser hocası Asmaî'ye ait olup Bâhilî onu sadece rivayet etmiştir (Sezgin, II, 395).

BİBLİYOGRAFYA :

Ebû'l-Kâsım ez-Zeccâcî, *Mecâlisü'l-ulemâ*² (nşr. Abdüsselâm M. Hârûn), Riyâd 1403/1983, s. 38, 92, 173, 216, 262; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist*, s. 61; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, IV, 114; Yâkût, *Mu'cemü'l-üdeba*², II, 283-285; İbnü'l-Kiftî, *İnbâhü'r-ruvât*, II, 71-72; Safedî, *el-Vâfi*, VI, 295-296; Süyûtî, *Buğyetü'l-vu'ât*, I, 301; Keşfü'z-zunûn, I, 102; II, 1436; İzzâhu'l-meknûn, I, 13; II, 261, 285, 293, 300, 305, 312, 325, 421; Brockelmann, *GAL* (Ar.), II, 161; Ziriklî, *el-A'lam*, I, 109; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mu'ellifîn*, I, 186; Sezgin, *GAS*, II, 59, 67, 124, 166, 392, 395; VIII, 88-89; J. Hell, "Bâhilî", *IA*, II, 227; a.mlf., "Bâhilî", *EI*² (Fr.), I, 949; a.mlf., "Bâhilî", *UDMİ*, III, 1022.

MEHMET TALU

BAHİR

(بحر)

el-Halîl b. Ahmed'in

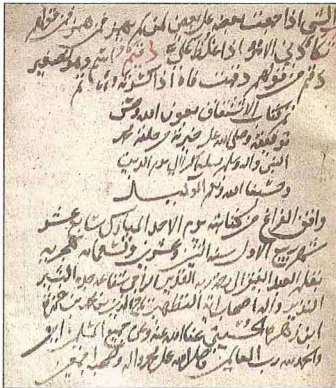
(ö. 175/791) arûz sisteminde

dâirelerdeki ideal vezinlerden,
ilel ve zihâfât kaideleriyle türetilmiş
vezinler grubu.

Bahir (bahr ve çoğulu buhûr) Arapça bir kelime olup "deniz; büyük ırmak ve bol miktarda su toplanan yer vb." demektir. İstilah mânasını çok sayıda ve çeşitli vezinleri ihtiva ve temsil ettiği için kazanmış olmalıdır. Bu mânada ve istilah olarak bahir için muhtelif müterâdifler kullanılmıştır. Meselâ el-Halîl ve onu takip edenler uzun zaman bunu nevi (çoğulu envâ'), Cevherî (ö. 400/1009 [?]) *bab* (çoğulu ebvâb) diye ifade etmişlerdir.

el-Halîl, eski şiirlerin tedkikiyle hâlâ yaşamakta olan arûz sistemini kurmuş, arûzda mevcut bütün vezinleri önce beş aslî şekle bağlamış, bu beş nazarî vezinden de on beş nazarî vezin türetmişti. Mütedârik'in eklenmesiyle on altıya çıkan bu ideal vezinden, gene el-Halîl'in koyduğu birtakım ilel ve zihâfât kaideleriyle, eski Arap şairlerinin eserlerini taktî etmek (tef'ilelere ayırıp veznini bulmak) mümkündür.

Bunlardan birinci dâireye muhtelifle denilir ve tavîl, medîd ve basîf bahirlerini; ikinciye mü'telife denir ve vâfir, kâmil bahirlerini; üçüncüye müctelibe denir ve hezec, recez ve remel bahirlerini, dördüncüye müştebihe denir ve serî, münserih, hafîf, muzârî, muktedab ile müctes bahirlerini ihtiva eder. Beşinci dâire müttefika diye anılır, mütekârib ile el-Halîl'in sistemine sonradan ilâve edilen mütedârik bahirlerini içine alır. el-Halîl bu dâirelerinde uzak bir mâzide mevcut hatta mütedâvil, ilk ve ibtidâî şekilleri elde etmek istiyordu. el-Halîl'in yaptıklarından çoğunu olduğu gibi bunu da ne muasırları ne onları takip edenler anlayabilmişlerdir. el-Halîl'in neler yapmak istediğini iyi bilen, ondan sonra bu mevzuada en orijinal eseri veren ve onun sistemini ıslah ve ikmal eden, esasa sadık kalarak herkesin anlayabileceği şekilde basitleştiren âlim Cevherî'dir. el-Halîl bütün vezinleri beş dâiredeki şatırlara, Cevherî de bab adını verdiği bahirlere ircâ ederken ilk ve ibtidâî şekilleri arıyorlardı. Bu hususu Cevherî'nin basit ve mürekkep bahirlerin mahiyet ve tasnifine ayırdığı satırlardan çıkarmak mümkündür.

Ahmed b.
Hâtım
el-Bâhilî'nin
Kitâbü'l-İstikâk
adlı
eserinden
iki sayfa
(Süleymaniye Ktp.,
Esad Efendi,
nr. 2357,
vr. 1^b, 282^a)

el-Halîl'den beri eski müellifler umumiyetle eserlerinde kadîm şairlerce kullanılmış vezinlere yer vermişlerdir. Halbuki sanatkarlar sanatlarının hududunu genişletecek, orijinal eserler vermelerini sağlayacak yollar aramışlardır. Meselâ Ebü'l-Bekâ er-Rundî (ö. 684/1285), bunlara "muhtes" olduklarını belirterek şu bahirleri ilâve eder (*el-Vâfi*, vr. 111^b-112^a):

1. Vasfî: —

Bir şatrı

— / — / — / — // dūr.

2. Vesîm: —

Bir şatrı

— / — / — / — // dūr.

Murabba' ve müsemmen şekilleri vardır.

3. Mu'temed: —

Bir şatrı

— (fâilâtüke) / — — — / — — — //

4. Mütteid: —

— — — / — — — / — — — //

5. Münserih: —

— — — / — — — / — — — //

6. Muttarid: —

— — — / — — — / — — — //

7. Habeb: —

— — — / — — — / — — — //

8. Ferîd: —

— — — / — — — / — — — //

9. Amîd: —

— — — / — — — / — — — //

Recez gibi meştûr olarak kullanılır.

10. Vecîz

— — — / — — — / — — — //

Arûz vezni İran edebiyatına ve İslâmî Türk edebiyatına Arap edebiyatından geçmiştir. Sebeplerine arûz maddesinde kısaca temas edildiği üzere (bk. *DîA*, III, 431-432), eski ve zengin bir kültürün hâkim olduğu İran'da eskisinden çok farklı bir münevver tipi yetişti. Bu münevverin, Fars asıllı ise kültürünün ana unsurlarından biri olarak Kur'ân-ı Kerîm'in ve hâkim topluluğun dili olan Arapça'yı, Türk asıllı ise din ve ilim dili olarak yine Arapça'yı, ayrıca sanat dili olarak Farsça'yı iyi bilmesi, hatta kullanması gerekiyordu. Bu münevverler içerisinde şair olanlar önce Arapça şiirlerinde, sonra mahallî dillerinde arûzu kullandılar. Bu edebiyatlarda millî zevk ve sanat an'anesinin, sanatkarların ve topluluğun alışkanlıklarının tesiriyle, Arap edebiyatındakinden çok farklı bir arûz doğdu. Eski müellifler bu hususu bilhassa belirtmişlerdir. Bu sahada çok beğenilip yayılmış bulunan eserlerden birinin müellifi olan Seyfî, on altısı klasik Arap nazmına mahsus bulunan on dokuz bahir saydıktan sonra bunlardan beşinin "Arap kalemî"ne mahsus olduğunu, dili "Türkçe ve Farsça Acem şairlerinin" bu bahirlerde pek az şiir söylediklerini, üç bahrin de "Acem'e tahsis edilmiş bulunduğunu" anlatır. Yeni İran ve klasik Türk nazmına bağlı olarak değişen arûzun en bâriz tараfi, bunda beyit yerine mısraın geçmesi, ilk iki dâirede yer alan bahirlerin beğenilmeyip terkedilişleri ve Arap nazmında kullanılmayan bazı bahirlerin ihdasıdır. İslâmî Türk edebiyatının vezin, nazım şekli ve mevzu gibi çeşitli hususlarda Fars edebiyatına benzemesi, sanıldığı gibi bir kopya veya taklit hadisesinin neticesi değildir. Şems-i Kays'ın eserinin adındaki ve Seyfî'nin yukarıda geçen ibaresindeki "Acem" sözleri, Arap'tan gayri unsurlar demektir. Yeni Farsça'nın edebî eserlerine Türkler ve Farslar beraber yön ve şekil vermişlerdir. Bu sebeple meselâ *Kutadgu Bilig* gibi İslâmî Türk edebiyatının olgun eserlerini hazırlayan safhayı Türk edebiyatında değıl İran edebiyatında aramak lâzımdır.

Artık dâireler ve bahirlerin sâlim vezinleri olan ideal şekillerle nereye varılmak istenildiği unutuldu. Bütün bunlar Arap arûzunun Fars ve Türk nazmına tatbiki safhalarının tedkik, tasnif ve öğ-

retmede kolaylık sağlayan bir hâtırası olarak kaldı. İranlı arûz âlim ve sanatkarlarının yeni vezinler arama teşebbüslerini iyi bildiği anlaşılan Şems-i Kays'ın topladığı dağınık bilgilere göre, Arap edebiyatında olduğu gibi Fars edebiyatında da arûzun edebî mahsullere tatbiki önce olup nazariyata dair eserlerin yazılışı ise daha sonradır. Yine bu bilgilere göre ilk dâirelerde yer alan beş bahir denenmiş, beğenilmemiş ve terkedilmiştir. Terkedilen bahirlerden açılan boşluğun giderilmesi ve arûzun zenginleştirilmesi için yeni dâireler, bahirler ihdas edilmiştir.

Nitekim Şems-i Kays'ın ilk arûz âlimleri arasında saydığı (*el-Mu'cem*, s. 181) Behrâmî-i Serahsî ve Büzürçmihr el-Arûzî (Ebû Mansûr Kâsım b. İbrâhîm, ö. 433/1041-42) gibi müellifler üç dâirede yirmi bir bahir ihdas ettiler. Bunlar: 1. **Dâire-i mün'akise**: sarîm, kebîr, bedîl, kalîb, hamîd, sagîr, esam, selîm, hamîm; 2. **Dâire-i mün'alika**: masnû, müsta'mel, ahres, mübhem, mühmel, ma'kûs; 3. **Dâire-i mûngalita**: kâtî, müşterek, muammen, müsetter, muayyen, bâis bahirleridir. Bu arada tutunabilen üç yeni bahir eski dâirelerden çıkarılmıştır. Bunlar şu bahirlerdir: Garîb (veya cedîd), karîb, müşâkil. Nazarî şekilleri ilk üç dâireden türetilen beş bahir Arap şiirine mahsus olduğu için arûza dair Farsça ve Türkçe eserlerde dâireler ve bahirler şu sıra ile gösterildi: Birinci dâire (mü'telife): hezec, recez, remel; ikinci dâire (muhtelife): münserih, muzâri, muktedab, müctes; üçüncü dâire (müntezia): serî, garîb, karîb, hafîf ve müşâkil; dördüncü dâire (müttefika): mütekârik, mütedârik. Üçüncü dâireye ilâve edilen bahirlerin vezinleri de şöyledir: Yukarıda adı geçen Büzürçmihr'in icat etmiş olduğu rivayet edilen cedîd (veya garîb) bahrinin sâlim şekli, bir beyit için iki defa

— — — / — — — / — — — // dūr.

Fakat bunun mahbûn şekli olan

— — — / — — — / — — — // kullanılır.

Karîb: Nazarî şekli bir beyitte iki defa

— — — / — — — / — — — // dūr. Fakat bunun mekfûf şekli olan

iki defa

— — — / — — — / — — — // (fâilân) esas kabul edilmiştir.

Karîb bahrinin şu şekilleri de kullanılır:

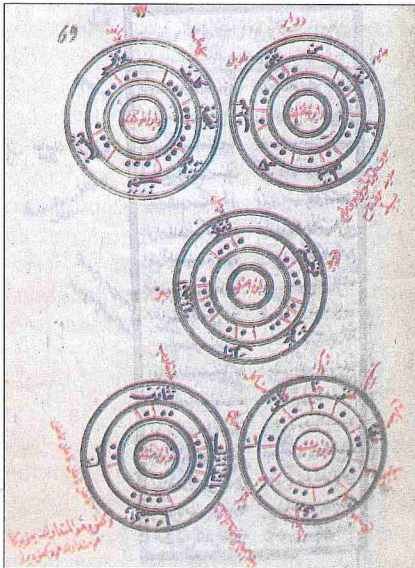
— — — / — — — / — — — //

ve

— — — / — — — / — — — //

Bu bahir Yûsûf-i Arûzî-i Nisâbüri tarafından ihdas edilmiştir.

Halîmî-i Şîrvânî'nin manzum *Risâle-i Arûz* adlı eserinde bahirleri gösteren bir sayfa (Süleymaniye Ktp., Damad İbrâhîm Paşa, nr. 1151, vr. 69^a)

Müşâkil: Nazarî şekli bir beyit için iki defa $- \cup - - - / \cup - - - - / \cup - - - -$ dūr. Bunun şu mekfûf şekli de kullanılmıştır: $- \cup - \cup / \cup - - \cup / \cup - - - - //$ (ayrıca bk. ARÜZ).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Abdürabbih, *el-İkdu'l-ferid*, V, 244-518; Zernahşeyr, *el-Kuştaş* (nşr. Fahreddin Kabâfe), Beyrut 1979; Şems-i Kays, *el-Mu'cem fi me'âyiri eş-âri'l-âcem* (nşr. Muhammed Kazvî-nî — Müderris Rezavî), Tahran 1338 hş. — Tahran, ts., s. 181; Ebû Bekr el-Kuzâî, *el-Hitâmû'l-mefdûd*, İÜ Ktp., AY, nr. 4017; Ebû'l-Bekâ er-Rundî, *el-Vâfi fi nazmî'l-kavâfi*, TTK Ktp., M. Tancî, nr. 111 b.112^a; Seyfî-i Buhârî, *Risâle-i 'Arûz* (nşr. ve İng. trc. H. Blochmann, *The Prosody of the Persians According to Saifi Jâmi and Other Writers*), Amsterdam 1970; F. Rückert, *Grammatik, poetik und rhetorik der Perser*, Gotha 1874; Ali Cemâleddin, *Arûz-i Türkî*, İstanbul 1291; İbn Ebû Şeneb, *Tuhfetü'l-edeb fi mizânî eş-âri'l-'Arab*, Paris 1954; Zahrüddin Muhammed Bâbü, *Arûz Risâlesi* (nşr. J. V. Stebleva), Moskova 1972; Ekrem Ca'fer, *Arûzun Esasları ve Âzerbaycan Arûzu*, Bakü 1977; R. Blachère, "Deuxième contribution sur la terminologie primitives", *Analecta*, Paris 1959, s. 99-119; Aynı makale, *Arabica*, VI, Leiden 1961, s. 132-151.

NİHAD M. ÇETİN

BAHÎRÂ

(بحیری)

**Haz. Peygamber'in
henüz çocukken Suriye'de
görüştüğü rivayet edilen rahip.**

Ârâmî dilinde “seçilmiş” mânasına gelen **behîrâ** kelimesini unvan olarak alan bu rahibin asıl adı Sergius'tur. Kaynaklarda kendisinin Abdülkays kabilesine mensup olduğu zikredilmekte, Zühri'ye nisbet edilen bir rivayette ise Teymâ yahudilerinden olduğu ve sonradan Hristiyanlığı kabul ettiği nakledilmektedir.

Bazı siyer ve İslâm tarihi kaynaklarında Hz. Peygamber'in henüz on iki (bir başka rivayete göre dokuz) yaşında iken amcası Ebû Tâlib tarafından bir Kureyş ticaret kervanı ile Suriye'ye götürüldüğü rivayet edilir. Kafiye her zamanki gibi Busrâ'da, Bahîrâ diye bilinen münzevi rahibin manastırı yanında konaklamıştı. Yine rivayete göre Bahîrâ'nın yaşadığı bu küçük manastırda eskiden beri bir kitap bulunuyor ve bunu okuyan her rahip hristiyanların en bilgili din adamı oluyordu. İbnü'n-Nedîm, Bahîrâ'nın elindeki dinî metinlerin **suhuf*** tercümeleri olabileceğini söyler. Bu bilgin rahiplerden biri olan Bahîrâ, daha önceki seyahatlerde Kureyşliler buradan geçtikleri zaman onlarla hiç ilgilenmez ve kimse ile konuşmazdı. Ancak bu defa manas-

tırdan dışarı bakarken kervanda bulunan Hz. Muhammed'i bir bulutun gölgelelendirdiğini, bir ağacın altında oturduğu zaman dallarının onun üzerine eğildiğini gördü. Bunun üzerine hemen bir sofraya hazırlayıp kabile mensuplarını yemeğe davet etti. Kureyşliler o güne kadar kendileriyle hiç ilgilenmeyen Bahîrâ'nın bu davetini biraz da hayretle kabul ettiler ve yaşı küçük olduğu için Hz. Muhammed'i kervanın yanında bırakıp manastıra gittiler. Ancak Bahîrâ yemeğe onun da gelmesini istedi ve kendisiyle bizzat ilgilendi, ona çeşitli sorular sordu, sırtına bakarak peygamberlik mührünü (*hatm-i nübüvvet**) gördü. Bahîrâ daha sonra Ebû Tâlib'e Muhammed'in kimin oğlu olduğunu sordu. Yetim kaldığını öğrenince ona iyi bakmasını ve yahudilerden korumasını tavsiye etti. Bunun üzerine Ebû Tâlib Suriye'deki işlerini hemen bitirip onu Mekke'ye götürdü. Bu rivayetin sonunda, Ehl-i kitap'tan üç kişinin Hz. Muhammed'i görünce ona kötülük yapmak istedikleri, ancak Bahîrâ'nın buna engel olduğu da zikredilir.

İbn Hacer, İbn Mende ve onu takip eden Ebû Nuaym el-İşfahânî'nin Bahîrâ'yı sahâbî kabul ettiklerini belirttikten sonra onun Hz. Muhammed'i peygamber olduktan sonra gördüğüne dair bilgi bulunmadığını ileri sürerek bu görüşe katılmadığını açıklar. Ayrıca Hz. Peygamber'in yirmi beş yaşlarında iken Hz. Hatice'nin ticaret kervanıyla Suriye'ye yaptığı ikinci seyahatte Bahîrâ'yı bir daha ziyaret ettiğine dair rivayetler bulunduğunu zikreder. Halebî ise Hz. Muhammed'in Ebû Bekir ile Bilâl'in de bulunduğu bu ikinci seyahatte karşılaştığı rahibin Bahîrâ değil onun halefî Nes-tûrâ olduğunu, bazı kaynakların bu iki hadiseyi karıştırıp bir vak'a gibi zikrettiklerini, müslüman olmayan bu iki rahibin **fetret*** ehlinde sayılmaları gerektiğini belirtir. Halebî ayrıca, adı Bahîrâ olan bir başka şahsın Ca'fer b. Ebû Tâlib ile Habeşistan'dan gelip İslâmiyet'i kabul ettiğini bildirir.

İslâm kaynaklarında bu şekilde nakledilen Bahîrâ hadisesi hristiyanlar tarafından çok değişik bir tarzda değerlendirilmiştir. XI-XII. yüzyıllarda İso'yâb adında birisinin yazdığı iddia edilen Bahîrâ apokalipsinde bu olaya çok geniş bir şekilde yer verilmiştir. Bir nüshası Arapça, bir nüshası Süryânice olan bu kitabın asıl metni ile İngilizce tercümesini birlikte neşreden Gottheil, bu metinlerin, İslâm dinine karşı düşmanlık

maksadıya tarihî rivayetlerin nasıl tahrif edildiğini gösteren dikkat çekici birer delil olduklarını söylemiştir. Ayrıca bunların, Hz. Muhammed'in güya yalancı peygamber olduğunu, Araplar'a tebliğ ettiği hususların da keşiş Bahîrâ'nın telkinlerinden ibaret bulunduğunu ispat etmek için hristiyanlar tarafından uydurulduğunu açıkça ortaya koymuştur.

Ortaçağ boyunca hristiyanlar tarafından istismar edilen Bahîrâ hadisesi etrafındaki tartışmalar ve bu vesile ile hristiyan dünyasının Hz. Peygamber, Kur'an-ı Kerim ve bütün müslümanlar aleyhine yönlendirilmesi zamanımıza kadar devam etmiştir. Bazı müsteşriklerde Ehl-i kitap'ın Hz. Muhammed'in peygamber olacağını daha önce kendi kitaplarından öğrenmiş olduklarına dair rivayetleri Hristiyanlık'tan dönen müslümanların uydurdıklarını ve bunun bir efsaneden ibaret olduğunu iddia ederler. Caetani ise bu konuda Batı'da yapılan çalışmaları özetledikten, Hirschfeld'in Bahîrâ hadisesinin bir Ahd-i Atik fıkрасının adaptasyonu (I. Samuel, 16/2-13) olduğu sonucuna ulaştığı çalışmasını zikredip bu rivayetlerin uydurma olduğunu ısrarla belirttiikten sonra, Hz. Peygamber'in ilham aldığı kaynağın Hristiyanlık'ta değil Arabistan'daki yahudiler arasında aranması gerektiğini ileri sürer (*İslâm Tarihi*, I, 312).

Hristiyan dünyasındaki bu haksız ve garazkârane iddialardan rahatsız olan bazı müslüman âlimler Bahîrâ hadisesine ait rivayetin sahih olmadığını, senedinin **mürsel*** olduğunu, râvilerinden hiçbirisinin olayı görmediğini, bunlardan Abdurrahman b. Gazvân'ın "münker" hadisi rivayet ettiğini, olayı naklettiği ile ri sürülen sahâbî Ebû Mûsâ el-Eş'arî'nin bu olayı görmesine imkân bulunmadığı gibi hadiseyi kimden duyduğunu da söylemediğini, ayrıca o sıralarda henüz çocuk yaşta olan Hz. Peygamber'in Bahîrâ ile kısa görüşmesinden, hristiyanların iddia ettikleri gibi, İslâm dininin esaslarına ait bazı şeyler öğrenmesinin akıl ve mantığa ters düşüğünü belirterek bu hadiseyi ya tamamen reddetmişler veya üzerinde durmaya ve reddetmeye bile değer bulmamışlardır. Bu arada Mustafa Âsım Köksal, İbn Hişâm'ın *es-Sîre*'sinde yer almayan Hz. Peygamber'in amcası Ebû Tâlib'in Bahîrâ hadisesi üzerine inşad ettiği üç ayrı kasidesinin İbn İshak'ın -Hamîdullah tarafından neşredilen- *Kitâbü'l-Mübede*'inde bulunmasını delil göstererek, bu hadisenin İslâm